

עיקרי ההלכות

א. למה אין מסכת חנוכה במשנה? האחרונים כתבו כמה טעמים :

-הייתה מסכת כזו ואבדה

- מאחר ומצוות חנוכה חביבה מאד, כולם ידעו את הלכותיה ולא היה צורך במסכת מיוחדת

- דיני חנוכה נשנו במגילת תענית ובזמן סדור המשנה מגילת תענית הייתה בשימוש.

ב. בימי חנוכה אומרים 'על הניסים' בתפילה ובברכת המזון. שכח ולא אמר, לא חוזר, אלא אם כן לא סיים את הברכה.

א. מדוע אין מסכת חנוכה במשנה?

דיני הדלקת נר חנוכה נלמדים בברייתא בפרק שני של מסכת שבת. ושאלו האחרונים, מדוע לא ייחד רבי יהודה הנשיא מסכת לדיני חנוכה? מדוע מצוות חנוכה "החביבה עד מאד" (כלשון הרמב"ם) מוזכרת במשניות רק בדרך אגב?¹

התשובה הראשונה היא מרבי אברהם בן הגאון מוילנא. הוא מעיד ששמע מאביו, הגר"א, שבמסכתות הקטנות הייתה מסכת חנוכה. לצערנו, ככל הנראה מסכת זו אבדה.²

תירוץ אחר כתב החת"ם סופר- כל מצוה שהיו רגילים בה לא נכתבה במשנה לדוגמא: לא כתוב במשנה שצריך לקרוא קריאת שמע בערב, אלא כתוב רק מתי צריך לקרואה. מאחר ומצוות חנוכה חביבה, העם היה רגיל בה וידע את דיניה ולכן רבי יהודה הנשיא לא הוצרך לכתוב את דיניה במשנה.³

בדרך דומה לזו ביאר החיד"א, שמאחר שדיני חנוכה מבוארים במגילת תענית, ובזמן שסדר רבי יהודה הנשיא את המשנה לא בטלה מגילת תענית, לא היה צורך לסדר לה מסכת מיוחדת.⁴

תירוצים נוספים לשאלה זו מובאים בדף מקורות.⁵

ב. מדיני על הניסים

"כל שמונת ימי חנוכה אומר על הניסים בברכת המזון בברכת הארץ ובתפלה בברכת מודים" (לשון השו"ע, סימן תרפב סעי' א)⁶.

שכח ולא אמר על הניסים בתפילה: אם נזכר לפני שסיים את ברכת מודים, אפילו אמר ברוך אתה ועדיין לא הזכיר שם שמייים, חוזר ואומר על הניסים ומסיים את הברכה. נזכר אחרי שאמר שם שמייים בחתימת הברכה- לא חוזר.

שכח ולא אמר על הניסים בברכת המזון : כל שלא סיים את הברכה (כדלעיל) חוזר.

סיים את הברכה, לדעת רמ"א אומר בסוף ברכת המזון כשמגיע להרחמן- "הרחמן הוא יעשה לנו נסים ונפלאות כשם שעשית לאבותינו בימים ההם בזמן הזה" וממשיך את נוסח על הניסים מהמילים "בימי מתיתיהו" עד הסוף⁷